

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหวางประเทศ
(อภิศรมหาชน)

งานศิลปหัตถกรรมประเภท ผ้าไทลื้อ – พะเยา

ผ้าซิ่นไทลื้อ ของอำเภอเชียงคำและอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา มีโครงสร้างตามมาตรฐานของ “ซิ่นตา” ตามแบบมาตรฐานของไทลื้อสิบสองพันนา และมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นคือ เป็นซิ่นที่มีลายตกแต่งขนาดเล็กตรงกลางตัวซิ่นซึ่งทอด้วยเทคนิคเกาะ ลักษณะลายคล้ายสายน้ำ เรียกว่าลายเกาะผักแว่น เกาะดอกยกมุก หรือลายน้ำไหล มีลายประกอบทอด้วยเทคนิคขีด แต่เดิมใช้ไหมลาวเป็นเส้นพุ่งทอสลับสี สีนิยมคือ สีเขียวและสีชมพูสด

ลายเกาะผักแว่น

เอกลักษณ์ที่สะท้อนภูมิปัญญาและ ทักษะเชิงช่าง

วัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อในจังหวัดพะเยานั้น กล่าวได้ว่า มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ที่แตกต่างจากไทลื้อในจังหวัดอื่น ๆ แม้ว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวถึงการอพยพของชาวไทลื้อ กลุ่มนี้ว่า มาพร้อมกับชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน แต่ ลักษณะผ้าทอของชาวไทลื้อในเขตนี้ก็มีลักษณะแตกต่างจาก ไทลื้อในจังหวัดน่าน ผ้าซิ่นของไทลื้อเชียงคำและเชียงม่วน มีโครงสร้างตามแบบมาตรฐานของซิ่นตา และมีผ้าซิ่นที่เป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ ซิ่นที่มีลายตกแต่งขนาดเล็กตรง กลางตัวซิ่น ซึ่งทอด้วยเทคนิคเกาะ ลักษณะคล้ายสายน้ำ แต่เรียกกันว่า “ลายผักแว่น”

ผ้าซิ่นของผู้หญิงไทลื้อ โดยเฉพาะ “ซิ่นตา” เป็นผ้าซิ่นที่มี 2 ตะเข็บ และมีโครงสร้างประกอบด้วย 3 ส่วนแยกจากกัน คือ หัวซิ่นสีแดง ตัวซิ่นลายขวางหลากสี ต่อท้ายด้วยตีนซิ่นสีดำ ทั้งหมดนี้มีความเด่นอยู่ที่ตัวซิ่น ซึ่งผู้ทอจะทำให้เกิดเป็นริ้ว ลายขวางสลับสีสดใส ตรงช่วงกลางมีลวดลายที่ทอด้วยเทคนิคนิด จก เกาะหรือล้วง เป็นลายรูปสัตว์ในวรรณคดี ลายพรรณพฤกษา และลายเรขาคณิต

อีกข้อสังเกตที่เด่นชัดก็คือ ซิ่นของไทลื้อพะเยานั้น จะมี ลายตกแต่งขนาดเล็กตรงกลางตัวซิ่นซึ่งทอด้วยเทคนิคเกาะ ลักษณะลายคล้ายสายน้ำแต่แตกต่างเล็กน้อย บางท้องถิ่นอาจ เรียกกันว่า “ลายผักแว่น” ซึ่งแต่เดิมชาวไทลื้อพะเยาจะใช้ ไหมลาว ที่สั่งซื้อมาจากประเทศลาวโดยตรง ทอเป็นเส้นพุ่ง สลับสี มีสีที่นิยมคือสีเขียวและสีชมพูสด

ลายไทยประยุกต์

ลายเกาะผักแว่น

เอกลักษณ์ลวดลายผ้าทอไทลื้อเชียงคำ ที่สำคัญ เช่น ลายมุก ลายเกาะผักแว่น ลายดอกขอเครือ ลายม้า ลายดอกตัง เป็นต้น ในปัจจุบันได้มีการประยุกต์ ลวดลายเพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาด แต่ยังคงความประณีต ไว้ตามแบบดั้งเดิม

จุดเด่นสำคัญของการทอผ้าแบบไทลื้อดั้งเดิมนั้น คือ ลักษณะลวดลายและวิธีการทอ ที่มักมีการแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวความเป็นมาของชนชาติลื้อ หรือบางครั้งก็ใช้เพื่อแสดงภูมิปัญญาและสภาพของผู้สวมใส่ สะท้อนเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ตนเองในผ้าทอแต่ละชิ้น จนมีคำกล่าวว่า

“ผ้าทอไทลื้อนั้นไม่ใช่แค่ผ้า แต่เปรียบเสมือนสมุดภาพที่บันทึกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของผู้ทอผ้า เพราะสำหรับชาวไทลื้อนั้น การทอผ้า ก็คือสิ่งถ่ายทอดความเป็นมาของชนชาติเสมอ”

ลายเกาะผักแว่น

หมู่บ้านไทลื้อ จังหวัดพะเยา

ความเป็นมาของผ้าทอไทลื้อ – พะเยา

ลื้อ หรือ ไทลื้อ เป็นคำเรียกชนชนชาติที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันอาศัยอยู่กระจายทั่วไปเป็นบริเวณกว้าง ทั้งในเขตมณฑลยูนนานตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนามในประเทศสหภาพพม่า ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม

จังหวัดพะเยา เป็นจังหวัดในภาคเหนือที่มีกลุ่มชาวไทลื้อได้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน อยู่อาศัยจำนวนมากที่อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน และอำเภอปง ที่อำเภอเชียงคำโดยเฉพาะที่ตำบลห้วยน มีชาวไทลื้อ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานมากที่สุด ได้มีการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ อันเคยปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ดังเช่น วัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับภพภูมิโลกหน้า ซึ่งก่อให้เกิดประเพณีการตาน หรืออุทิศปราสาทมณฑป สิ่งของเครื่องใช้ อาหารไปไว้ถวายภาคหน้าทั้งเพื่อตนเองและผู้ล่วงลับ งานช่างศิลปหัตถกรรมและภูมิปัญญาแขนงต่าง ๆ

รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เครื่องแต่งกาย ภาษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อที่สั่งสมสืบทอด กันมาหลายศตวรรษ

ชุมชนไทลื้อจังหวัดพะเยา จึงนับเป็นจุดเด่นและจุดแข็งของชุมชนที่รู้จักกันดี โดยมีไทลื้อเชียงคำ อำเภอเชียงคำ มีเรื่องราวของการอพยพถิ่นฐานมาจากแคว้นสิบสองพันนามณฑลยูนนาน ประเทศจีน และไทลื้อเชียงม่วนที่อำเภอเชียงม่วน มีเรื่องเล่าขานตำนานของชาวไทลื้อมากมาย

วิถีชีวิตของชาวไทลื้อในพะเยา มีวิถีการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของบ้านไทลื้อคือจะมีบ่อน้ำไว้ประจำแต่ละบ้าน นอกจากนั้นก็ยังมีการปลูกพืชผักสวนครัวอยู่ในบริเวณบ้านด้วย โดยปกติแล้วชาวไทลื้อจะประกอบอาชีพทำไร่ นา หลังจากหมดสิ้นฤดูทำนาแล้วผู้หญิงไทลื้อก็จะรวมกลุ่มทอผ้า ทุกบ้านจะมีเครื่องทอผ้าที่เรียกว่า หูก โดยมีเหล่าแม่ผู้นั่งเป็นประธานประจำอยู่ใต้ถุนเรือน ทำหน้าที่เสมือนเป็นคุณครูสอนเด็กๆ ให้เรียนรู้การทำผ้าจากเส้นฝ้ายเล็ก ๆ สอดประสานร้อยเรียง ถัก ทอ ต่อกันจนเป็นผืนผ้าไว้สวมใส่ ซึ่งผ้าทอไทลื้อนั้นถือว่ามีเอกลักษณ์โดดเด่นสวยงามไม่แพ้ผ้าทอจากที่อื่น

ชาวไทลื้อกับการใช้ชีวิตประจำวัน

แม้ว่าคนไทลื้อจะผ่านการเดินทางมายาวนานกว่า 2 ศตวรรษ และต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันกับกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมต่างกันก็ตาม แต่ชาวไทลื้อก็ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ได้จนจนทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็น การใช้ภาษาไทลื้อ วัฒนธรรมทางด้านการแต่งกาย ศิลปะ และประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะการทอผ้า เพราะผ้าทอไทลื้อจัดได้ว่าเป็นผ้าทอประเภทที่คงรักษาความเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นผ่านกาลเวลามาได้เป็นร้อยปี

ผู้หญิงไทลื้อทุกคนจะต้องทอผ้าเป็น โดยเฉพาะในยุคสมัยที่ยังไม่มีผ้าขายจากโรงงาน ไม่มีเสื้อสำเร็จรูปให้ซื้อหาจากตลาด ลูกสาวบ้านใดทอผ้าไม่เป็นจะยังออกเรือนไม่ได้ หรือแม้แต่เวลาบ่าว (ผู้ชาย) อยากจีบสาวบ้านใด ก็ไม่สามารถชักชวนกันไปคุยในที่ลับหูลับตาผู้ใหญ่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมาทำที่ชวนพูดคุยกันที่ใต้ถุนบ้าน ระหว่างที่สาวกำลังนั่งทอผ้าอยู่ จนมีการกล่าวว่า เสียงอีตีด้ายที่ดังจากหูกของสาวไทลื้อนั้น ก็มีเสียงคล้ายคำพูดของคนที่ว่า “บ่าแวนี่ แวไหน” (ไม่แหวะหาที่นี้ จะแหวะที่ไหน)

ดอกฝ้าย

เปรียบเป็นฉากชีวิตที่สดแสนจะสวยงาม เพราะในท่ามกลางอากาศหนาวเย็นและแสนสงบ ภาพของดอกฝ้ายริมห้วยข้างเรือนไทลื้อที่กำลังแข่งกันแตกปุยขาว ๆ คล้ายสำลีพูนแน่นเต็มดอกเต็มต้น ยามเมื่อต้องแสงจากพระอาทิตย์ยามเช้า น้ำค้างที่เกาะกระจายไปทั่วก็จะทอประกายอันอบอุ่น คล้ายประดับด้วยอัญมณี แพรว พราว รวกับจะกล่าวคำต้อนรับทุกคนให้ตื่นขึ้นมามองเห็นความงดงามของรอบหมู่บ้าน

การแต่งกายของชนชาวไทลื้อ

ความเชื่อและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ วิถีชีวิต

การแต่งกายผู้ชายไทลื้อส่วนใหญ่จะนิยมสวมเสื้อขาว แขนยาว สวมทับด้วยเสื้อกั๊กปักลวดลายด้วยเลื่อม เรียกว่า “เสื้อป่า” สวมกางเกงหม้อห้อมขาวยาวต่อหัวกางเกงด้วยผ้าสีขาว เรียกว่า เตี่ยวหัวขาว นิยมโพกศีรษะ (เคียนหัว) ด้วยผ้าสีขาว สีส้มพู สีเสื้อผ้าของผู้ชายไทลื้อส่วนใหญ่จะเป็นสีเทา สีดำ ถ้ามีงานบุญจะใส่สีขาว หรือสีดำ ผ้าขาวม้าคาดพุง ผ้าโพกศีรษะด้วยผ้าสีน้ำตาล สีขาว สีดำ

การแต่งกาย ผู้หญิงไทลื้อจะนิยมสวมเสื้อที่มีลักษณะเฉพาะเรียกว่าเสื้อปิด (เป็นเสื้อที่ไม่มีกระดุมแต่سابเสื้อจะป้ายเฉียงมาผูกไว้ที่เอวด้านข้าง) แขนยาวตัดเสื้อเข้ารูป เอวลอย มีสายหน้าเฉียงผูกติดกันด้วยด้ายพันหรือแถบผ้าเล็ก ๆ ที่มุมซ้ายหรือขวาของลำตัว ชายเสื้อนิยมยกลอยขึ้นทั้งสองข้าง สับเสื้อขลิบด้วยแถบผ้าสีต่าง ๆ ประดับด้วยกระดุมเม็ดเล็กเรียงกัน นุ่งซิ่นตา หรือซิ่นตาลื้อที่มีลวดลายกลางตัวซิ่น ส่วนหัวซิ่นเป็นผ้าฝ้ายสีดำหรือสีน้ำตาล ขาว ส่วนตีนซิ่นเป็นผ้าพื้น

สีดำ สะพายกระเป๋าย่าม (ถุงย่าม) มีสีสันสะดุดตา เช่น สีแดง และนิยมโพกศีรษะด้วยผ้าสีขาว หรือสีชมพู สีเสื้อผ้าของผู้หญิงไทลื้อจะใช้ในโอกาสที่แตกต่างกันออกไป เช่น ถ้ามีงานบุญจะใส่เสื้อปิดสีขาว โพกหัวด้วยผ้าสีขาว

ส่วนการแต่งกายของเจ้านาย หรือเจ้าเมืองทั้งชายและหญิงจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีคุณภาพสูงขึ้น เช่น ผ้าไหม ผ้าแพร ถ้าเป็นผ้าซิ่นจะทอเสริมด้วยดินเงิน หรือดินทอง มีลวดลายสวยงามมีความวิจิตรประณีตมากขึ้น

ผ้าไทลื้อพะเยานั้น จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมและผ้าสำหรับใช้ในครัวเรือน โดยผ้าที่ใช้ในครัวเรือน เช่น “ผ้าหม่นดำก้าว” ที่มีความหมาย ได้ทั้งการเป็นชื่อลายและเป็นวิธีการทำ เพราะ “ดำ” แปลว่า การทอ “ก้าว” แปลว่า การงัดไม้เพื่อที่จะใส่ลายขึ้นแล้วสอดให้เกิดลวดลาย หรือกรณีของผ้าหม่นลายตาราง (ผ้าหม่นตาแสง หรือ ผ้าหม่นสีแป หรือเรียกอีกอย่างว่า ผ้าหม่นตาไก่ง) เป็นผ้าทอยกดอก สีที่นิยมคือ สีดำ แดง ขาว ทอให้เกิดเป็นลายตารางสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ลวดลายมีขนาดเล็กสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เป็นการทอที่ยากลายใหญ่ ซับซ้อน ราคาแพง ปัจจุบันไม่นิยมใช้ แต่ก็ยังคงมีการทออยู่บ้าง

การแต่งกายของหญิงชาวไทลื้อ

ส่วนผ้าที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทลื้อพะเยา เช่น “ผ้าเช็ดหลวง” ลักษณะคล้ายตุ้ง ชาวไทลื้อจะทำผ้าเช็ดหลวงเพื่อถวายเช่นเดียวกับการถวายตุ้ง โดยแขวนไว้ในวิหาร สันนิษฐานว่าโครงสร้างและลวดลายของผ้าเช็ดหลวงนี้ สืบเนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทลื้อ ก่อนที่จะมานับถือศาสนาพุทธ และได้นำมาปรับใช้ในพิธีกรรม การถวายทานเป็นพุทธบูชาเพื่ออุทิศให้แก่บรรพบุรุษ “ผ้าจีวรพระเจ้า” หรือ “ผ้ามณชนะ” ทอถวายเป็นพุทธบูชาในช่วงเทศกาลออกพรรษา และในงานตั้งธรรมเทศน์มหาชาติ

นอกจากนี้ยังมีการพบบทบาทของผ้าไทลื้อพะเยาในกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ซึ่งทั้งหญิงและชายจะนิยมสวมใส่เพื่อเข้าร่วมในงานต่าง ๆ เช่น ในศิลปะการแสดง การฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ตบมะพาบ ฟ้อนนก ฟ้อนปอยบั้งไฟ ขับเป่าปี่ ขับป่าหาโหล (เข้าป่าหาฟืน) ขับโลงน้ำ โลงหนอง (ลงน้ำ ..ขับเกี่ยว บ่าว-สาว) หรือแม้แต่ในกิจกรรมวันสำคัญทางประเพณีของไทลื้อ เช่น การบวชลูกแก้ว ตานธรรม ตานก๋วยสลาก ตานเข้าพรรษา ออกพรรษา อ้อขวัญควาย แหกนา เลี้ยงผีเมืองเตวตาเฮือน (เทวดาเรือน) ผีหม้อน้ำ เต่าไฟ ผิดผีสาว สืบชาติหลวง กินแขก ประเพณีสงกรานต์ สุมาดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่

ผ้าเช็ดหลวง

การแต่งกายของหญิงสาวชาวไทลื้อ-พะเยา

การอีดฝ้าย

การกววงฝ้าย

ทอตามลายที่ต้องการ โดยใช้ด้ายพุ่ง

กรรมวิธีการสร้างสรรค์ผ้าไทลื้อ – พะเยา

วิธีการเตรียมเส้นฝ้าย

นำดอกฝ้ายไปอีดเพื่อนำเมล็ดออกจากดอกฝ้าย

นำกิ่ง (มีลักษณะคล้ายด้ามธนู) มาตีดฝ้าย

นำฝ้ายที่ตีแล้วมา “ล่อฝ้าย” คือม้วนกับไม้ให้มีลักษณะเป็นแท่งยาวประมาณ 1 คืบ

นำฝ้ายที่เป็นแท่งยาวประมาณ 1 คืบมาเข้าเครื่องปั่นด้ายจนได้เป็นเส้นด้ายในวง

เมื่อได้เส้นด้ายในวงในปริมาณที่พอดีแล้ว นำมาเก็บอีกครั้งหนึ่งโดยการนำด้ายออกจากวง และมัดปลายด้ายทั้งสองด้าน นำด้ายที่เป็นวงกลมมาถักเป (ถักเปีย) เรียกว่าด้าย 1 ไจ

นำด้ายที่เป็นไจไปแช่น้ำเปล่าประมาณ 3 – 4 คืบ แล้วบิดน้ำออก

วิธีการฆ่าฝ้าย (ใช้สำหรับทำด้ายยืนหรือเครือทอ) นำแป้งข้าวเจ้าผสมน้ำนำไปต้มให้สุก แล้วนำด้ายที่บิดน้ำออกไปคลุกให้เข้ากันแล้วนำไปตากให้แห้ง ขณะที่ตากให้กระตุกเส้นด้ายเพื่อให้เส้นด้ายแตกกระจายจะได้เส้นด้ายที่แห้งอย่างทั่วถึง และจะได้เส้นด้ายที่ตรง)

วิธีการย้อมด้ายพุ่งแบบโบราณ คือนำด้ายไปแช่น้ำประมาณ 2 – 3 คืบ นำไปล้างแล้วต้มในน้ำสีธรรมชาติที่ต้องการ ถ้าอยากได้สีอ่อนไม่ต้องต้มนาน สีเข้มให้ต้มในน้ำสีนานตามต้องการ แล้วนำไปล้างและตากให้แห้ง

วิธีการทำความสะอาดเพื่อไล่ไขมันของเส้นด้าย นำด้ายที่เป็นไจไปต้มในน้ำเกลือแล้วนำไปซักเพื่อให้สีติดทนนาน

นำเส้นด้ายมากรอในหลอดใหญ่ เพื่อทำเส้นยืนตามที่ต้องการ

เอาหลอดด้ายที่ได้ตามขนาดแล้ว มาใส่อุปกรณ์สำหรับเดินเส้นด้าย โดยเดินรอบเสาบ้านให้มีความยาวและจำนวนรอบตามที่ต้องการ(หน่วยวัดความยาว 4 วา เท่ากับ 1 ฮ้า)

นำเครือฮูกที่ได้ มาขึ้นก็แล้วก็นำเส้นด้ายมาลวดรูพิมพ์ รูพิมพ์ 2 เส้น แล้วลวดรูเชาบน 1 เส้น ล่าง 1 เส้น จนกว่าจะครบทุกรู

นำเส้นด้ายมาต่อหรือมัดเข้ากับไม้ฮ้า (ไม้พันผ้า) จากนั้นก็เริ่มทอตามลายที่ต้องการ (โดยใช้ด้ายพุ่ง)

การทอผ้าโดยใช้ด้ายพุ่งหลายสีพุ่งกลับไปกลับมา

กรรมวิธีการทอผ้าแบบไทลื้อ

การทอ “เกาะ” หรือ “ลัวง” เป็นการทอผ้าลายขัดให้เกิดลวดลาย โดยใช้เส้นด้ายพุ่งธรรมดาหลายสีพุ่งย้อนกลับไปมาเป็นช่วงๆ แต่มีการเกาะเกี่ยวและผูกเป็นห่วงรอบด้ายเส้นยืนเพื่อยึดเส้นพุ่งแต่ละช่วงไว้ ชาวไทลื้อส่วนใหญ่เรียกการทอชนิดนี้ว่า “เกาะ” แต่มีชาวไทลื้อบางแห่งที่เรียกต่างออกไป เช่น เรียกว่า “คล้องหรือ” “ก้อง” “ค้อน” หรือ “ก้อน” หรือ “ลัวง” อาจกล่าวได้ว่าการทอผ้าด้วยวิธีการเช่นนี้เป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงไทลื้อ เป็นที่นิยมในการทอลวดลายผ้าชิ้นของชาวไทลื้อในแถบกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนของประเทศ สปป.ลาว ได้แก่ แขวงหลวงน้ำทา บ่อแก้ว อุดมไชย และไชยะบุรี สำหรับในประเทศไทยพบในกลุ่มไทลื้อในจังหวัดน่าน เชียงราย และพะเยา

“ขัด” เป็นการสร้างลวดลายบนผืนผ้าด้วยวิธีการเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป โดยพุ่งด้ายจากริมผ้าด้านหนึ่งสู่ริมผ้าอีกด้านหนึ่ง ทำให้เกิดลวดลายตลอดหน้ากว้างของผืนผ้า ส่วนการ “จก” เป็นการทอผ้าให้เกิดลวดลายโดยการเสริมเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปเฉพาะจุดหรือเป็นช่วงๆ ทำให้เกิดลวดลายเฉพาะจุดหรือเป็นช่วงๆ และทำให้สามารถสลับสีลวดลายได้หลากหลาย

“มัดก่าน” หรือ “คาดก่าน” ในภาษาไทลื้อเป็นการมัดเส้นด้ายให้เกิดลวดลายก่อนนำไปย้อมสี เพื่อทอเป็นผืนผ้าซึ่งในภาษาลาวเรียกว่า “มัดหมี่”

“ยกดอก” เป็นการทอลวดลายผ้าซึ่งเกิดจากวิธีการยกเขาแยกเส้นยืนขึ้นลงด้วยการใช้เขา 4 เขา โดยไม่ต้องเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปสร้างลวดลาย นิยมใช้ทอผ้าหม

“ปั่นโก” คือ การปั่นหรือตีเกลียวเส้นด้าย 2 สี เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดสีเหลือบเหมือนตะไคร่น้ำที่ชาวไทลื้อเรียกว่า “โค” (ออกเสียง “โก”) พบในการตกแต่งลายริ้วของผ้าชิ้นไทลื้อแทบทุกกลุ่ม ชาวไทลาวเรียกเทคนิคนี้ว่า “เข็น” ส่วนชาวไทยทั่วไปเรียกว่า “หางกระรอก”

มักพบชาวไทลื้อสมัยใหม่มักสวมใส่ผ้าทอดั้งเดิมในเทศกาลและโอกาสสำคัญต่าง ๆ

ในปัจจุบันวัฒนธรรมการทอผ้าไทลื้อแบบดั้งเดิมค่อยๆ ลดน้อยจนหาชมได้ยากขึ้นเรื่อยๆ สำหรับผู้ที่นิยมและต้องการพบเห็นความงามอันวิจิตรบนผืนผ้าทอไทลื้อพะเยา จะพบเห็นความงามละลานตาเหล่านี้จากผ้าที่ชาวไทลื้อนำออกมาใช้สวมใส่ ในเทศกาลแต่ละเดือนที่ชาวไทลื้อจัดกิจกรรม เช่น เดือนเจียง (เดือนอ้าย) ปอยขึ้นพระธาตุ ขึ้นเรือนใหม่ กินแขก (แต่งงาน) เดือนกรรม เข้ากรรม (อยู่ปริวาสกรรม) ตานข้าวใหม่ เดือนสาม เลี้ยงผีเมือง ปีใหม่ไต้ลื้อ เดือนสี่สืบขาทาหลวง บวชต์ กินแขก ขึ้นเฮือนใหม่ เดือนห้า ตานหมูข้าวน้อย ตานกองทรายพันกอง เดือนหก ปอยสงกรานต์ปีใหม่เดือนหก ปอย

บอกไฟสิรวด (ขอฝนพระยาแล่น) กินแขก ขึ้นเฮือนใหม่เดือนเจ็ด ปอยแรกนา (ปักเสาแรกนาโนนา บูชาขวัญข้าว) เดือนแปด ปอยพระบาท (บูชาซีกฝ้ายรอยพระพุทธบาท) เดือนเก้า ตานข้าวพรรษา ตานข้าวหยาดน้ำ ตานธรรม อุทิศส่วนกุศลไปหาญาติพี่น้องผู้มีพระคุณ ที่ล่วงลับไปแล้ว เดือนสิบ ตานหมูข้าว ผู้เฒ่าผู้แก่ เดือนสิบเอ็ด ปอยตานธรรมมหาปาง และเดือนสิบสอง ปอยออกพรรษา ตานต้นแปก (ต้นเกี๋ยะ) จิกองโหล บอกไฟดอก เป็นต้น

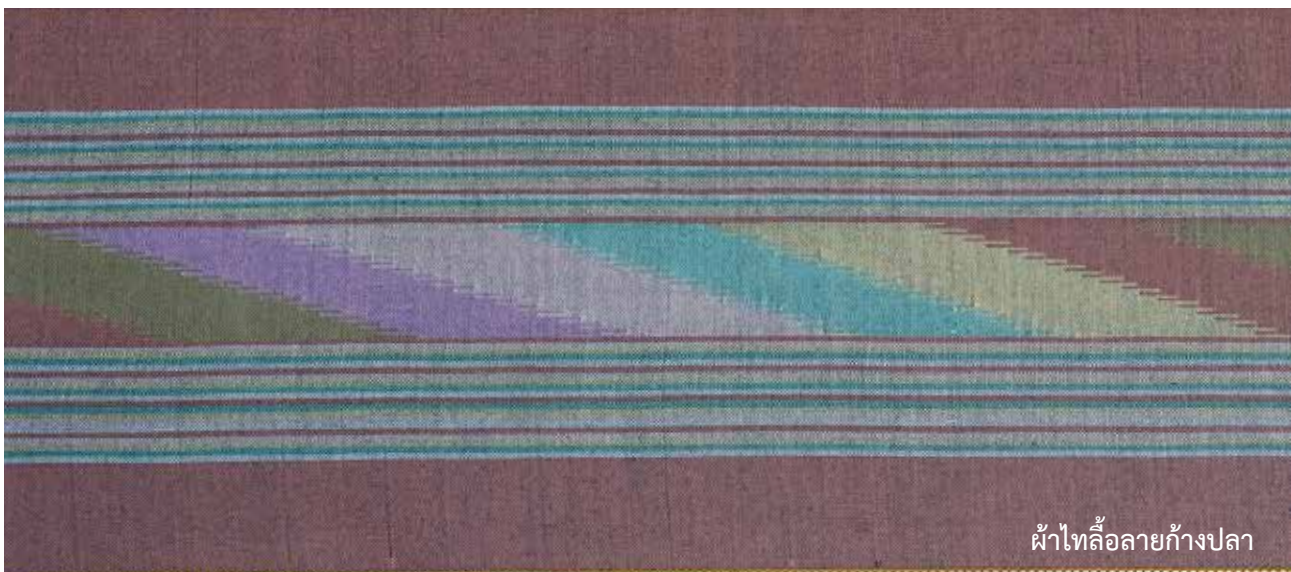

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหวางประเทศ
(อภิศรมหาชน)

ผ้าไทลื้อลายออกสอดสี

ผ้าไทลื้อลายดาวล้อมเดือน

ผ้าไทลื้อลายใบผักเสี้ยว

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหวางประเทศ
(อภิศรมหาชน)

ผ้าไทลื้อลายลื้อ

แหล่งที่มาข้อมูล และเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงการจัดทำข้อมูล

สัมภาษณ์ สมาชิกทอผ้ากลุ่มทุ่งมอก

ข้อมูล อาจารย์ธีรพันธ์ จันทร์เจริญ

งานผู้วิจัยผ้าไทลื้อ จังหวัดพะเยา : พระอัฐภากรณ์ กิตติภทโท

<https://kaewpanya.rmutl.ac.th/>

<http://www.otoptoday.com/>

<https://www.youtube.com/watch?v=xnRFNS6VWAQ>

<http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=376616>